Anuari 8 · 2017 · Pàgines 47-59

Mestres i escoles a Bell-lloc d'Urgell (1800-1950)[1]

Esteve Mestre, Ton Solé

Centre de Recerques del Pla d'Urgell Mascançà

RESUM: El relat de la instrucció de Bell-lloc forma part del procés educatiu d'un passat que va estar immers en la precarietat, la incertesa, els canvis i prioritats dels dirigents nacionals i locals, i en el difícil paper dels mestres i les mestres compromesos amb la tasca de treure aquest país de la ignorància. Per les escoles d'aquesta població van passar mestres convençuts de la necessitat de renovar les pràctiques escolars i d'obrir les aules al poble. Van ser homes i dones compromesos amb la seva professió i amb els valors socialistes. Les prioritats pedagògiques i socials de la Segona República es van viure a Bell-lloc de la mà de mestres molt implicats en la renovació pedagògica i amb una destacada militància social que anà més enllà de les aules.

PARAULES CLAU: mestres i escoles de primera ensenyança, escoles graduades, escoles unitàries, instrucció, instrucció primària, educació, ensenyament públic, ensenyament no oficial, Bell-lloc, Batec.

ABSTRACT: The education history in Bell-lloc reveals a past time defined by precariousness, uncertainty, the succession of local and national leaders' with different interests and priorities, and the teachers' commitment to overcome illiteracy in the area. The teachers active in Bell-lloc schools were convinced to renew school practice and to open the classrooms to all the population. They were committed men and women, both with their job and the socialist values. The Spanish Second Republic pedagogical and social priorities took form in Bell-lloc by the means of engaged teachers, whose militancy went beyond their classrooms.

KEY-WORDS: Primary school teachers, primary schools, one-room schools, graded schools, education, primary education, public education, unofficial education, Bell-lloc.

ESCOLES I MESTRES FINS AL 1850

La primera informació de mestres que van exercir a Bell-lloc és del 1797, quan Antoni Forns era el mestre de primeres lletres de la població.[2]

En el *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de ultramar* (1846-1850) de Pascual Madoz, aquest autor exposa que l'any 1846 el poble de Bell-lloc tenia 90 cases de mala fabricació entre les que hi havia l'ajuntament, una taberna, un mesón, una pastisseria i una escola de primeres lletres dotada amb 1.200 rals anuals i freqüentada per uns 25 alumnes. Pasqual Madoz fa un retrat de població pobra:

> *Para cocer el pan y para los demás usos se valen los vec. de escrementos de vaca secados al sol, y de algunos tomillos y arbustos que hay en la llanura.*

El mestre de l'escola descrit en el llibre de Pascual Madoz era Antoni Cañadell Sans, fill del poble, que prengué possessió el mes de juny de 1851 i cessà el maig de 1872, any de la seva defunció.

ALGUNES NOTES SOBRE ELS LOCALS QUE FEIEN D'ESCOLA AL SEGLE XIX

Bell-lloc d' Urgell es trobarà al llarg de la seva història amb el problema dels edificis escolars –locals llogats– que any darrere any es van quedant petits davant l'augment constant de la població infantil i dels alumnes que assistien a classe.

La primitiva escola estigué al carrer de l'Estació. Era un local reduït i sense condicions higièniques que provocà les protestes del mestre que exigia un nou local amb millors condicions. Per poder encabir als alumnes, el mestre arribà a fer classe a casa seva.

El 21 de novembre de 1863 l'ajuntament reunit

---

[1] Els autors, en l'espai que els permet aquest article, han escrit una breu història de les escoles de Bell-lloc d'Urgell.

[2] SERO SERRA, C. (1970). *Història de Bell-lloch*. Lleida: Artis Estudios Gráficos.

amb l'inspector d'instrucció primària, Rafael Monroy, decidiren construir una nova escola; el plànol i pressupost el faria l'arquitecte escolar de la província. No es coneix que es fes cap tràmit, o si es van fer no tingueren sortida. Aquesta treta de fer veure que volien fer una escola els consistoris l'anirien repetint cada decenni, sense moure mai un dit per portar-la a terme.

La Junta Provincial d'Instrucció Primària, en sessió de 31 de maig de 1873, manà a l'ajuntament de Bell-lloc que pagués els deutes del lloguer de la casa a la mestra, i que destinés un pressupost a arreglar la casa-habitació que hi havia a l'edifici de les escoles, per tal d'estalviar el lloguer dels anys futurs. (BOP 18 d'agost de 1873)

Però com que l'Ajuntament no en va fer cas, la Junta d' Instrucció Primària de la provincia de Lleida tornà a insistir-hi i

> *"acordó poner en conocimiento do la Comisión permanente de la provincia la desobediencia del Ayuntamiento de Bell-lloch en lo relativo a la orden sobre pago de atrasos de alquiler de casa a la maestra á fin de que se sirva acordar lo que proceda en justicia"* (BOP de 22 d'agost de 1873).

De l'escola de nenes, sabem que el 20 de febrer de 1876 s'autoritzà a la mestra Mercè Sobrevals a traslladar l'escola, que era petita i amenaçava ruïna, a casa seva, al carrer Major, solució que temps més tard també adoptaria el mestre.

El març de 1882 l'inspector d'instrucció primària, Francisco Romero, instà al municipi a no encantar-se en les obres que estaven fent a l'escola dels nens i al pis del mestre. Es donava el cas que l'escola era tancada des del mes de gener per una epidèmia de xarampió i per les obres.

ELS SOUS DELS MESTRES (1850-1900). *PASSAR MÉS GANA QUE UN MESTRE D'ESCOLA.*

L'any 1851, l'ajuntament pujà el sou del mestre en 80 rals a l'any, i a més, li facilità casa i hort. El sou es complementava amb la retribució que havien de pagar els alumnes que no eren declarats fills de famílies pobres. El 1863 s'autoritzà al mestre a cobrar mensualment dels nens que sabien escriure 26 quarts i 13 quarts dels qui no en sabien.[3]

El 1881 la Junta d'Instrucció Pública de la província de Lleida, en compliment de la llei que reglamentava que el sou dels mestres variava segons el nombre d'habitants de la població,[4] ordenà les quantitats que havien de pressupostar els ajuntaments per al manteniment de les escoles de primera ensenyança.

A Bell-lloc, amb un cens de 900 "almas", se li assignà:

- 625 pessetes de dotació pel mestre i 416,75 pessetes per la mestra.
- Per material 156,25 pessetes per l'escola de nens i 104,12 pessetes per la de nenes.
- Al mestre 175 i a la mestra 125 de retribucions de l'alumnat que no estava declarat de pobre. (BOP 27 d'abril de 1881).

Tres anys mes tard la *Ley de nivelación de haberes* igualava el sou de les mestres –que fins llavors havien cobrat una tercera part menys– al dels mestres.

El 1884 la Junta Provincial d'Instrucció Pública ordenà a l'ajuntament que, des de l'1 de juliol de 1884, pagués a la mestra 40 pessetes més pel lloguer anual

[3] Actes de la Junta Local d'Instrucció (AMB, Ref. 11.01).

[4] La Llei Reguladora de l'Ensenyança de 1857, coneguda com la Llei Moyano establia el sou del mestre segons el nombre d'habitants de la població:

NOMBRE D'HABITANTS	REALES(*)
De 500 a 1000	2500
De 1000 a 3000	3300
De 3000 a 10000	4400
De 10000 a 20000	5500
De 20000 a 40000	6600
>de 40000	8000
Madrid	9000

(*) A partir de 1869 es cobrà en pessetes.

de la casa. (BOP 22 d'octubre de 1886).

El 1889, per millorar la categoria de l'escola, que en aquella data estava vacant, i l'educació dels nens, l'ajuntament acordà augmentar el sou del mestre en 200 pessetes.

L'acta de la Junta Local d'Instrucció de 25 maig de 1898 acordà nomenar provisionalment com a mestre a Antonio Bonell per fer-se càrrec de l'escola dels nens. El titular, Magí Farell, havia abandonat el poble i l'escola, cansat de tant reclamar al municipi el seu sou, negant-se a fer classes fins que no li abonessin el que li devien. *El Magisterio Español* del 23 de juliol 1898 es feia ressò d'aquest incident.

A partir de l'any 1900, el mestre passaria a cobrar 825 pessetes a l'any. Les disposicions reglamentaven que, a més, havien de percebre una quarta part del sou per a material i una altra quarta part en concepte de gratuïtat de l'ensenyament. Tot anava a càrrec de l'erari municipal.

La mestra no tingué la mateixa sort. Tot i els arguments que tant les autoritats locals com els veïns del poble exposaven *"estaban satisfechos del buen comportamiento de la maestra y resultados en la enseñanza en los muchos años que lleva desempañado su delicada misión"* acordaren no pujar-li el sou, sense perjudici que quan hi hagués la vacant a l'escalafó del magisteri, se li concediria l'augment de sou, com al mestre.

NOTÍCIA DE L'ENSENYAMENT (1850-1900)

Escola de les nenes

1882

L'escola de les nenes, amb la mestra Maria Mercedes Sobrevals, que havia estat destinada a l'escola de Bell-lloc l'any 1870, tenia una matrícula de 34 alumnes amb una mitjana d'assistència de 18. L'escola estava ubicada al carrer Major i la mestra considerava que l'estat de l'edifici es podia qualificar de bo.

Les matèries que s'impartien eren Doctrina cristiana i Història sagrada amb una dedicació setmanal de 3 hores; Lectura amb 1 hora diària; a l'Escriptura, la Gramàtica i l'Aritmètica se li dedicaven 3 hores a la setmana; i les matèries d'Urbanitat, Costura, Mitja i Brodat ocupaven 18 hores setmanals. El sistema pedagògic utilitzat era el simultani i les classes estaven organitzades en seccions.

El sistema de premis i càstigs consistia a donar una estampeta o sant a les que es portaven bé i es castigava a les que es portaven malament, estant agenollades una estona o dretes al mig de la classe, o quedant-se una estona més a l'escola quan les altres marxaven. Per poder controlar la classe hi havia moltes amonestacions.

L'Inspector de Primera Ensenyança va deixar constància que no li havia fet cap observació per *"haber encontrado sus discípulas bastante bien impuestas en las asignaturas que abraza el programa de la escuela."* Els resultats de l'educació i ensenyaments els qualificava de bons.

El 1890 l'escola de les nenes continuava al carrer Major i l'edifici, a criteri de la mestra, estava en bon estat. La matricula era de 54 nenes, però l'assistència habitual era de 30.

Igual que l'any 1882, les matèries que s'impartien, la distribució horària i el sistema pedagògic utilitzat i l'organització de la classe eren exactament iguals, així com el sistema de premis i càstigs.

L'informe de l'Inspector, Francisco Romero, manifestava que l'educació i ensenyança que s'oferia en aquesta escola era satisfactòria.[5]

El 22 d'octubre de 1893 el mestre notificà a l'ajuntament que calia buscar un nou local per l'escola atès que el propietari necessitava el que estaven ocupant.

Escola dels nens

L'escola dels nens estava dirigida per Magí Farell –que era mestre de Bell-lloc des de l' any 1872– amb una matrícula de 35 nens, dels quals 6 eren considerats pobres i, per tant, estaven *"dispensados del pago de retribuciones"*.

L'edifici de l'escola i l'habitació del mestre eren de lloguer i estaven ubicats al nord-oest de la població, *"apartado del centro de la población"*, segons manifestava el mestre.

La distribució horària de les matèries era diferent de l'escola de les nenes:

- a la Doctrina cristiana i Història sagrada hi dedicaven 6 hores setmanals;
- a la Lectura 5 hores;
- a l'Escriptura 8 hores;
- a la Gramàtica 6 hores;
- a l'Aritmètica 4 hores;
- i a l'Agricultura 3 hores.

[5] AUB. Bell-lloch. 1882 – 1890. Ref 19.3.3.7.

El sistema pedagògic utilitzat era el mixt i la classes estava organitzada en seccions.

Els dissabtes a la tarda, en acabar les classes, es repartien el premis de la setmana als millors alumnes, que consistia en el nomenament del càrrec honorífic d'inspector de l'ordre de la classe i dels seus ajudants. Els noms dels alumnes premiats s'escrivien en el quadre d'honor de l'escola. Els càstigs comuns consistien a retirar el premis, quedar-se a la classe després d'acabar les classes i estar-se una estona de genolls.

L'Inspector de l'Inspector de Primera Ensenyança visità les escoles el març de 1882, i en el seu informe no pot valorar la feina del mestre perquè l'escola estava tancada des del desembre. Segurament per això qualificà els resultats de l'educació i ensenyaments del mestre de *escasos*. El mestre es lamentava que des del mes de desembre no cobrava el sou.

Al mes d'abril, l'Inspector d'Instrucció Primària de Lleida manifestà en l'informe adreçat al president de la Junta Provincial d'Instrucció Pública que de les 22 escoles que havia visitat, l'edifici de l'escola de Bell-lloc era dels que no reunien les condicions de *"capacidad y decencia"*, i que l'ajuntament *"estava sumido en la miseria"*. Per això havia deixat de pagar puntualment els honoraris dels mestres.

En aquest informe, hi ha una relació de mestres que, segons el criteri de l'Inspector, són mereixedors de reconeixement pels mèrits que han fet i fan en favor de l'ensenyament, però no hi consta cap mestre de Bell-lloc.

L'any 1890 l'edifici escolar i l'habitació del mestre eren els mateixos de l'any 1882 amb alguna reforma feta. Magí Farell continuava de mestre, amb una matrícula de 40 nens, i una assistència ordinària de 30. El nombre de considerats pobres s'havia augmentat fins a 10.

Les matèries que s'impartien í la seva distribució horària eren les mateixes de l'informe de 1882 amb la incorporació de la matèria de "Urbanidad Práctica" i el sistema pedagògic utilitzat havia canviat a simultani.

El sistema de premis i càstigs el portava a terme de la següent manera:

> *A los que por su docilidad, obediencia y aplicación se les da una estampa o santo segun el mérito de cada uno; a los desaplicados y de mal comportamiento retención en la escuela, devolución de premios y hacerles arrodillar segun la gravedad de la falta; estar de plantón y hacer ver ante los humildes y aplicados el castigo merecido y desempleos honoríficos y muchos más los que no son aseados y poco puntuales.*[6]

El mestre es lamentava que cobrava per trimestres vençuts i generalment amb retard.

L'Inspector, Francisco Romero, continuà qualificant el resultat de l'educació i l'ensenyament de Magi Farell de "escaso" i li recomanava que eliminés alguns dels defectes observats en la lectura dels alumnes, que treballés més la comprensió de les lliçons de la Història Sagrada, que fes dictat al menys dos cops per setmana i que utilitzés mètodes més racionals en les explicacions de Gramàtica i Aritmètica, per tal que els alumnes poguessin aprofitar els coneixements a la pràctica. També l'adverteix que a l'escola no ha de permetre cap altra llengua que no sigui la castellana.

LES ESCOLES EL PRIMER TERÇ DEL SEGLE XX

Informes dels mestres de l'any 1908

Nens

El 17 de juliol el mestre Joan Alapont informava que els alumnes havien assistit de manera regular a l'escola fins al mes d' abril i després l'assistència fou més irregular ja que els seus pares els feien treballar al camp. Els alumnes havien avançat una mica en cultura social, però podien avançar molt més si els seus pares els deixessin anar a l'escola tots els dies. Demanava a la Junta Local d'Instrucció Pública que influïssin els pares perquè deixessin anar als fills a estudi.

Nenes

El 17 de juliol, la mestra Mercè Sobrevals informava a la Junta Local d'Instrucció Pública i deia el mateix que el mestre. Algunes alumnes eren molt bones en labors i havien avançat en certes assignatures, però podien aprendre més coses si anessin a l'escola tots els dies. També en culpava els pares.

Absentisme escolar

El dia 18 de juliol es reunia la Junta Local d'Instrucció Pública, afirmant que no havien quedat contents amb els exàmens. A la classe de nens no eren més de

[6] AUB. Bell-lloch. 1882 – 1890. Ref 19.3.7.7.

40, quan n'havien d'haver assistit més de 120 alumnes, però reconeixien que al juliol era quan hi havia més feina al camp i els pares feien treballar tots els membres de la família.

A l'escola de les nenes es trobaren que de les més de 120 alumnes matriculades solament 60 acudiren a fer l'examen.

La Junta acordà que intentaria fomentar l'ensenyament manant als pares que fessin acudir diàriament els nens i les nenes a classe.

PROBLEMES AMB UN MESTRE

L'any 1911, la Junta Local d'Instrucció Pública de Bell-lloc confirmà a la Junta Provincial que el mestre Joan Muxench havia abandonat l'escola del 21 de febrer al 18 d'abril, tot i no poder-ho fer legalment. Feia uns vuit mesos que exercia de secretari del jutjat municipal i quan estava a classe es dedicava a escriure o a llegir el diari sense atendre els alumnes.

El cas és que en el Ple Municipal de 13 de gener de 1913 s'informava que aquest mestre estava processat per un robatori i havia passat uns dies a la presó. Per la seva conducta havia estat expulsat de totes les associacions a què pertanyia i els pares no el volien com a mestre dels seus fills. Des que havia tornat a Bell-lloc d'una matrícula de 90 alumnes, només assistien a classe dos o tres alumnes, tant a l'escola de nens com a la d'adults. L'informe remarcava que tenia abandonada la seva feina, fent de prestamista o usurer, arrendant o cultivant els 120 jornals que eren propietat de Vicent Sangenís, fent de secretari del Jutjat o fent d'intermediari, comprant i venent cereals i alfals. El consistori demanava que se l'apartés de l'escola.

Sembla ser que el sancionaren un temps sense exercir de mestre, però el juny de 1914 tornaria a prendre possessió de la plaça de mestre de Bell-lloc, si bé al mes de juliol encara no havia fet classe cap dia. Els enfrontaments amb la població no disminuïren i definitivament el traslladaren a un altre poble.

ESCOLES GRADUADES

Primer intent 1914

L'ajuntament de Bell-lloc, davant les queixes dels mestres que no podien continuar ensenyant tants alumnes com tenien a classe, demanaren les escoles graduades amb tres seccions per nens i tres seccions per nenes. La Real Ordre del 19 de maig de 1914 aprovà la demanda i només calia que l'Ajuntament consignés el pressupost per pagar els mestres i les escoles.[7]

Aquesta acceptació va provocar un daltabaix a l'ajuntament que no volia passar de pagar dos mestres a pagar-ne sis. Per aixo presentaren un recurs, demanant que del sou dels mestres se'n fes càrrec l'estat, recordant que Bell-lloc era una població de 1.562 habitants i que els corresponia tenir una escola graduada. La resposta de l'estat fou que havien de consignar en el pressupost 3.400 pessetes per pagar els mestres, fet que l'ajuntament es negà a fer i, per tant, la graduació de les escoles es posposà.[8]

Les escoles graduades durant la República

Per a l'escola pública de Bell-lloc la República permeté fer una pas endavant molt important. El nombre de nens i nenes d'edat escolar era massa elevat i el mestre i la mestra tenien moltes dificultats per impartir un ensenyament de qualitat en una classe on assistien més d'un centenar d'alumnes d'edats diferents, capacitats i interessos també diferents. Era una tasca gairebé impossible.

Ajuntament, Inspecció de Primera Ensenyança i mestres es posaren d'acord per a solucionar el problema.[9]

El juliol de 1931 la Inspecció de Primera Ensenyança notificà per escrit a l'ajuntament i a la Junta Local de Primera Ensenyança que havia sortit publicat en el BOE del dia 16 d'aquell mes l'autorització per a la creació de dos unitats més per cada sexe. Per tant les Escoles Nacionals passaren a ser graduades amb sis unitats.

Per ubicar aquestes unitats, el ple de l'ajuntament aprovà habilitar en el mateix local, amb les reformes adients, les unitats escolars, per la qual cosa es delegà a la Comissió de Foment, ajudada pel mestre d'obres,

[7] Suplemento a La Escuela moderna. 22/7/1914, n. 1.840, pàgina 8.

[8] Suplemento a La Escuela moderna. 28/8/1915, n. 1.955, pàgina 7.

[9] La graduació de l'escola dels nens s'havia autoritzat al 1913 però l'ajuntament ho va desestimar per manca de recursos econòmics.

Francesc Sobrevals Amorós, per l'Inspector de Sanitat i pel mestre de l'escola, Ramon Farrerons, que emetessin un informe indicant les condicions de higiene, seguretat i pedagogia que havia de tenir el local.

Donada la importància de la graduació de les escoles i per tal de fer front als costos de les reformes a les antigues escoles, el consistori revocà l'acord del ple del 12 de juliol referent a la construcció del cementiri municipal i destinar les 3.965 pessetes recaptades aquell any, de l'arrendament del novè, a les obres de condicionament de l'escola.

Era urgent començar les obres si es volia engegar el curs al setembre amb plena normalitat. El 16 d' agost es convocà un concurs entre els paletes i fusters del poble i el 18 d' octubre es anomenava a Francesc Sobrevals com administrador de les obres.[10]

NOTÍCIES DE L' ESCOLA DURANT LA REPÚBLICA (1931-1936)

Bell-lloc va viure la innovació pedagògica a l'escola i el compromís social amb els valors republicans amb molta intensitat. Els mestres i les mestres que van passar per l'escola en temps de la República van deixar testimoni de la seva implicació. Mestres com Ramon Farrerons o Josep Baró van treballar activament per dignificar l'escola pública del poble. Altres, com Dolors Piera o Ricard Barqué, es van destacar per la seva implicació sindical i política. Tots defensaven l'escola activa en què el nen i la nena eren el centre de la tasca educativa. El moviment del grup BATEC estigué àmpliament representat a l'escola de Bell-lloc d'Urgell. A més de Dolors Piera i Ricard Barqué en formaren part els mestres Josep Baró, Ramon Plensa i Joan Garcés. Tots foren membres actius. La tasca del mestre Ramon Farrerons ha estat reconeguda posant el seu nom a les actual escoles públiques. Ricard Barqué i Dolors Piera Llovera foren destacats dirigents del sindicat FETE-UGT de Lleida.

L'11 d'octubre de 1932. el director de les escoles, Ramon Farrerons, va fer una instancia a l'ajuntament interessant-se per la qüestió de les estufes. L'ajuntament manifestà que no podia fer front a les despeses d'instal·lar estufes i que en tot cas les compressin amb els fons que l'escola rebia de l'estat per a la compra de material.

26 de novembre de 1932. Les nenes de 1r. i 2n. grau adreçaren una instància a l'ajuntament demanant estufes per a les seves classes ja que eren les úniques que no en tenien. L'ajuntament acordà comprar-ne amb càrrec al capítol d'imprevistos.

17 de gener de 1933. D'acord amb l'informe de l'inspector d'ensenyament que va fer després de visitar les escoles, l'ajuntament acordà demanar al ministeri una subvenció per arreglar la casa-escola i comprar material pedagògic més modern.

4 de setembre de 1933. El mestre Ramon Farrerons havia estat traslladat a un altre destí i s'acordà donar el pis que ocupava a l'interí Ramon Plensa.

8 de gener de 1934. El president del Centre Republicà Federal presentà una instància signada per diversos caps de família manifestant la mala actuació del mestre. S'acordà que l'alcalde comprovaria la veracitat de les acusacions i enviaria un informe a la inspecció demanant que hi posés remei.

4 de març de 1934. Donant compliment a l'ordre de celebrar la Festa de l'Arbre, el consistori convidà els mestres amb els seus alumnes a la plantada de 40 arbres al terreny que havia quedat després de cobrir i tapar la Mina, des de la casa de l'Alegria fins al camí de Vilanova.

30 de juny de 1934. S'informà als assistents de les gestions fetes per l'alcalde al Ministerio de Instrucción Pública "demanant auxilis" per a l'edifici escolar.

1 de desembre de 1934. S'acordà subvencionar amb 200 pessetes anuals a la mestra nacional perquè durant els cinc mesos d'hivern fes classes a la nit a les noies majors de 14 anys.

8 d' agost de 1935. Josep M. Plana Sala i Josep Baró Pena obtingueren una beca per anar a l'escola d'estiu a Barcelona que se celebrà del 19 d'agost al 12 de setembre. La beca incloïa pensió complerta en una residència d'estudiants.

29 de setembre de 1935. Es concedí una subvenció de 300 pessetes per fer un viatge de tota l'escola a Barcelona.

9 de novembre de 1935. S'acordà augmentar la partida destinada a material escolar a 1.000 pessetes anuals, atenent a la demanda del director de l'escola.

18 de gener de 1936. El director de les escoles demanà a l'ajuntament l'ajuda dels empleats municipals per fer unes petites obres d'ornamentació al jardí de l'escola.

28 de març de 1936. Es donava compte d'una ins-

[10] ACPU. Actes del Ple de l'ajuntament de Bell-lloc d'Urgell. 1931-1934.

tància del Sr. President del Consell Local d'Instrucció Primària "d'un parvulari amb objecte de substituir l'ensenyament religiós". S'acordà que l'alcalde fes els tràmits necessaris per trobar un local adequat.

16 de maig de 1936. S'informà de la notificació des d'Inspecció d'Ensenyament segons la qual el dia 20 l'inspector faria una visita a l'ajuntament de Bell-lloc per estudiar la substitució de l'ensenyament religiós i solucionar les dificultats que hi podria haver.

LA MEMÒRIA DEL MESTRE JOSEP BARÓ PENA (1935)

Era al juny de 1935, i el director de l'escola, Josep Baró, en nom de tots els mestres i les mestres de Bell-lloc, va fer arribar un informe a l'ajuntament manifestant que els mestres es veien incapaços de portar a terme una renovació pedagògica d'alta envergadura si no comptaven amb l' ajut moral i econòmic del consistori. Demanava:

1.- la construcció d'unes noves escoles. Les actuals escoles presentaven un estat lamentable i no complien els requisits higiènics ni pedagògics. Les classes eren fondes, humides, mancades de llum i sense pati:

> *És un crim permetre que criatures en el període de la seva creixença passin cinc hores diàries (com a mínim) en aquestes sales mancades de tot confort i de les condicions higièniques imprescindibles.*[11]

Les noves escoles havien de tenir 4 classes per cada sexe, en total 8 aules, biblioteca, saló d'actes i una sala de dutxes i lavabos. Per a construir-les es podia obtenir de l'estat una subvenció de 120.000 pessetes.

2.- La construcció d'un parvulari "a via d'assaig" on hi anessin els alumnes de 3 a 8 anys. Es demanaria 10 tauletes on es poguessin asseure 4 alumnes per taula i material pedagògic. I quan es pogués s'hauria de fer taules per tots els graus i eliminar les actuals que no servien. L'objectiu pretès era aconseguir que els alumnes es trobessin millor a l'escola que a casa seva.

3.- Adquisició d'una impremta tipus Freinet. Des de feia 8 anys, molts mestres utilitzaven a les escoles noves tècniques de treball i calia una impremta per l'escola que els alumnes la farien anar com si fos un llapis. S'havien posat en contacte amb la Cooperativa Freinet i el cost de la impremta era de 281,40 pessetes, una quantitat ínfima pels beneficis que havia de reportar als alumnes.

4.- Pissarres murals. Calia comprar tela que es clavaria en marc de fusta a la paret i així es podrien utilitzar les pissarres.

EL GRUP ESCOLAR

El 20 de maig de 1955 es decidí fer un grup escolar i pel març de l'any següent l'ajuntament va comprar la finca de Pascual Pelay Samper per 135.000 pessetes, on es construí el grup escolar, un camp d'esports i la casa pels mestres. L'escola constava de tres classes per nens i tres per nenes, i el 24 de juliol de 1968 fou inaugurada pel governador civil de Lleida . Les escoles velles es van habilitar per a l'escola bressol.

NOTÍCIES D'ESCOLES PRIVADES DEL SEGLE XIX I XX

L'escola lliure del Progrés

El 1888 el partit republicà de Bell-lloc creà una escola nomenada "Escola Lliure el Progrés" i, segons el setmanari El Pacto de 23 de desembre de 1888, estava dirigida per Bonaventura Amigó Pellicer.[12]

El mestre Amigó va néixer a Torà, la Segarra, l'any 1850 i era mestre d'escola com el seu pare. Va cursar els seus estudis a l'Escola Normal de Lleida on es graduà, després d'haver fet una brillant carrera. Algunes de les seves destinacions com a mestre foren Foradada, Ponts, Bell-lloc d'Urgell, l'Espluga Calva i Tàrrega. Com a mestre, va desenvolupar una pedagogia propera a l'Escola Moderna de Ferrer i Guàrdia, emmirallant-se en l'evolució pedagògica avançada de països com Suïssa i Alemanya. Va concebre la seva tasca de docent al servei dels nens fent-ne de la seva professió la pedra angular del seu amor i estima pels infants. Era republicà, maçó, lliurepensador i catalanista.

Pares Paüls

Era l'any 1909 quan vingué a Bell-lloc l'ordre religiosa dels pares Paüls, procedents de Bellpuig. S'instal·laren a la casa de Josep Canela i, l'agost de l'any següent, la Junta Local de Primera Ensenyança donà el

[11] AMB. Ensenyament. Memòria curs 1934-1935.

[12] SOLDEVILA, J. (2010), Aproximació al republicanisme del Pla d'Urgell, Mascançà, 1, 125-134.

vist i plau a l'edifici que havia de fer d'escola, amb una capacitat per a 60 alumnes. L'edifici reunia les condicions higièniques i de salubritat que marcava la llei. Els tres monjos que hi vivien eren el pare Llombart, que era el superior, el P. Montero, director el col·legi, i el germà Ramon Rius, però a l'escola comptaren amb l'ajuda del professor de Lleida, Càndid Bria. El col·legi era per a nens i de pagament. A l' hivern feien classes nocturnes per a grans. Només s'estigueren a Bell-lloc uns dos anys i mig.

Escola particular Sr. Vilaplana

El 1912 tenim coneixement d'una escola particular del Sr. Josep Vilaplana de Linyola. Va durar 3-4 anys. Primer va fer les classes a l'edifici de Joventut Republicana, que era al carrer Major, i després es desplaçà a un edifici del carrer de l'Estació.

Religioses Agustines Missioneres

L'Orde d'Agustines Missioneres d'Ultramar, a principis de 1919, compraren l'edifici del Centre Republicà que tenia casa particular, quadres, corral, gran sala de cafè i local per ball i teatre. Van fer obres, posaren aigua potable i condicionaren els patis per l'hora de l'esbarjo de les nenes. S'inaugurà el 19 de setembre de 1919. Durant la guerra va estar tancat, però el març de 1939, com que les escoles estaven tancades a causa de la depuració dels mestres, les monges van acollir tots els alumnes del poble a canvi de 300 pessetes mensuals, quantitat que cobraren fins l'any 1945. El 19 de setembre de 1969 celebraren les bodes d'or. L'escola estava situada al carrer de l'Estació, més endavant carrer Sant Agustí.

PERSONALITAT DESTACADA: RAMON FUSTER I RABÉS

Ramon Fuster nascut a Bell-lloc d'Urgell el 17 de març del 1916 fou una persona important per la seva aportació i compromís amb la cultura i l'educació catalana. Estudià el batxillerat a Balaguer i Magisteri a la normal de Barcelona, acabant la carrera el 1936. Es llicencià en Filosofia i Lletres a la universitat de la mateixa ciutat i durant la postguerra fou professor a l'Escola Virtèlia. Aquesta escola es caracteritzava per ser una escola privada d'orientació cristiana i catalanista. Junt amb d'altres escoles com Costa i Llobera i Thalita promogueren el ressorgiment de la renovació pedagògica que s'havia impulsat en temps de la segona República.

El 1956 va fundar a Bellaterra, junt amb Maria Rosa Fàbregas, l'Escola Tagore, també d'inspiració cristiana però no confessional, que actualment du el seu nom. Està situada dins la Fundació Collserola.

El 1961 fundà la revista infantil *Cavall Fort* i participà en el moviment de renovació pedagògica vinculat a l'Associació de mestres Rosa Sensat. Morí a Barcelona el 26 d'agost del 1976.

ANNEX

NOM	POSSESSIÓ	CESSAMENT	OBSERVACIONS
Antonio Forns	27/12/1797		
Antonio Cañadell Sans	16/06/1851	31/05/1872	
Maria de las Mercedes Sobrevalls Nebot	20/01/1869		
Magí Farrel Huguet	07/04/1872	11/02/1899	Passa a Torrelameu
Lluis Tribó	31/01/1895	15/03/1895	Per la recuperació del propietari
Miguel Mayoral	11/12/1898		
Jose Rodes Navall	16/04/1900	31/07/1902	Passa a Butsènit de Montgai
Antonio Borrell Sala	17/02/1899	15/04/1900	
Joan Maixench Fito	01/08/1902	03/12/1914	Permuta amb Jose Rodes Novell la plaça de Butsènit de Montgai. L'agost de 1913 passa a Pont d'Armentera. El 13 de març de 1914 torna a Bell-lloc però al desembre passa a Monistrol
Amparo Boncompte	22/06/1909	30/05/1910	
Maria Amorós	01/06/1910		
Felisa Canela Montané	21/11/1913	10/06/1915	El juny de 1916 torna a ser interina i el 28 de febrer de 1917 és desplaçada per la propietària
Dorotea Gonzalez Taugí	11/06/1915	14/09/1915	Passa a Guàrdia de Freixenet
Antonia Bardají Capdevila	27/10/1915	27/05/1916	Passa a Lleida
Carme Esteve Puyol	12/03/1917	17/03/1921	
Teresa Garcia Sabaté	18/03/1921	03/11/1921	Permuta
Juan Garcés Guiu	05/10/1933	30/04/1934	Passa en propietat a Santuenza (Palència)

Ricard Barqué Ramos	16/05/1934	15/09/1934	Passa a Lleida. Fundador de la FETE. És donat de baixa de l'escalafó i separat del servei (BOE 24/04/1941). No va demanar el reingrés
Josep Maria Plana Sala	15/11/1934	28/04/1937	Separació definitiva (Ordre 24 d'abril de 1937. Gazeta del 28). El 20 de juny de 1939 és nomenat Inspector.
Pere Clivillé Masó	24/10/1934		El 5 d'agost de 1937 no es va presentar a prendre possessió. El 4 de febrer de 1939 es reincorporà a l'escola. Director.
Josep Baró Pena	01/11/1934	14/10/1940	Director interí des de 15/11/1934. El 1935 s'incorpora al servei militar i reintegra a l'escola l'1 de maig de 1937. Passà a Freixenet.
Antonio Llaquet Sementé	04/11/1936	03/06/1937	El 3 de juny de 1937 s'incorpora a l'exèrcit republicà. El 13/5/1939 el van separar del magisteri perquè no es va presentar ni va sol·licitar la rehabilitació. El 1975 demana la reincorporació.
Miquel Olivella Claperols	25/06/1937		

Luis Valldosera Ramon	01/07/1939	24/10/1939	Ex-combatent. Passa en propietat a Juneda
Joan Montserrat Mané	08/11/1939	28/02/1941	
Dalmacio Mota Berenguer	19/11/1939	16/05/1943	Passà a Cervera
Josep Simó Masana	01/03/1941	31/12/1943	Grau professional. Excedència de 3 mesos el 16/02/1943. Reingressà al 17 de maig.
Plácido Riveiro Torné	01/07/1941		
Marcelino Gutiérrez Herrero	01/01/1944	20/09/1949	
Josep Ramon Dejuan	01/10/1945	20/09/1949	Suplent de director.
Miquel Solé Fornés	01/09/1950	16/11/1951	Passa a l'escola preparatòria del seminari de Lleida.
Javier Portugués Hernando	16/04/1957	31/08/1957	Prové de l'escola parroquial i passa a Sidamon.
Josep Salmons Escales	01/09/1957		
Maria Teresa Garcia Sabater	01/04/1921	31/08/1933	Passa a Molins de Rei.
Antonia Bierge González	09/11/1933	06/07/1934	Passa en propietat a Sant Pere de Torelló.
Maria Teresa Soler Bardají	14/07/1934	03/05/1935	Passa a Lleida per permuta.
Maria Teresa Bardají Fuster	04/05/1935	30/09/1947	Declarada incompetent el 12/10/1937 (Gazeta del 19) per abandonament de destí sense permís. Passa a Lleida.

Maria Dolors Piera Llovera	15/03/1932	07/07/1934	Des de l'01/09/1933 és directora interina. Cessa el 07/07/1934. Era accionista de la Cooperativa Espanyola de tècniques Freinet. Curs 1931/32. Destacada sindicalista que es va exiliar a França i a Xil·le.
Joana Ferrando Lopez	11/07/1934	00/11/1936	Directora des del 15/07/1934.
Montserrat Sala Sala	15/03/1932	12/11/1934	Passa en propietat a Palau d'Anglesola.
Maria Teresa Rabasa Reinat	13/11/1934	03/04/1940	L'agost de 1936 fou destituïda de Bell-lloc per ser enemiga del règim i l'abril de 1937 (O.M. de 24 d'abril de 1937) és separada definitivament de l'ensenyament (Gazeta del 28)
Carme Torres Escartín	01/09/1948	24/02/1959	Defunció
Carme Guell Aguado			Concedida excedència de mes d'un any (23/09/1952)

Marina Saltó Sans	02/11/1936	08/12/1938	Declarada incompetent el 12/10/1937 (Gazeta del 19) per abandó de destí sense permís. El 14/06/1938 és sancionada per abandonar l'escola des del 27 de setembre al 4 d'octubre sens comunicar-ho a la inspecció. Passà a Corbins.
Isabel Riera Fernández	16/05/1940	20/03/1941	Possessió de la propietària.
Francesca Gòdia			
Maria Pereña Pàmies	21/03/1941	31/12/1943	Passà al Vilosell. D'estudiant fou sancionada amb un expedient. disciplinari (BOP 10.07.1941).
Isabel Sedó Gómez		27/06/1947	Passà a Juneda.
Cecilia Ramon Urzainqui	01/09/1954	01/01/1960	
UNITÀRIA PARROQUIAL. CREADA PER O.M. DE 31/12/1949. BOE NUM 55 DE 24 /02/1950			
Miquel Solé Fornés	01/09/1950	16/11/1951	Passà a l'escola preparatòria del seminari de Lleida.
Javier Portugués Hernando	16/04/1953	15/04/1957	Passà a l'escola graduada de Bell-lloc.
Teófilo Ochoa Tomás			El març de 1954 renuncià a la plaça de mestre.
Salvador Baró Triquell			